

ข้อจำกัดทางการเมืองของพระสงฆ์ในสังคมไทย*

CONSTRAINTS TO POLITICS OF SANGHA'S IN THAI SOCIETY

เกษรา ผาทอง

Ketsada Phathong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand.

E-mail: miniketsada@gmail.com

บทคัดย่อ

กาลเวลาผ่านสรรพสิ่งในโลกย่อมเปลี่ยนแปลงตาม การเข้าแทรกแซงของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งกระทำโดยต่างศาสนา ถึงแม้ว่าจะเป็น “คนกลุ่มน้อย แต่มากด้วยอำนาจ” เข้ามำกำหนดแผนแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้จากภัยคุกคามทางศาสนานับวันยิ่งรุนแรงและแผ่ขยายออกไปเรื่อยๆ เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้กระทำการฆ่าพระสงฆ์พร้อมทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธอย่างโหดเหี้ยม การยึดวัดสร้างศาสนสถานของต่างศาสนา การสร้างศาสนสถานของต่างศาสนาในพื้นที่ชุมชนที่ไม่มีประชาชนในพื้นที่นับถือ ตลอดจนเหตุการณ์ก่อกวนพุทธทางอ้อม เช่น การห้ามทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล การสั่งให้ขนย้ายวัตถุที่ไม่ใช่พุทธศาสนาออกไปจากวัด เป็นต้น ประการสำคัญประเทศไทยเป็นเมืองแห่งประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพในการเลือกเคารพนับถือสิ่งใดก็ตามอันไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย ก็คงจะไม่ผิดแต่ประการใด แต่กลับต้องโดนเจ้าหน้าที่ของรัฐสั่งห้ามหรือให้ขนย้ายออกไปจากวัด ตลอดจนอีกหลายหลากประการ จนทำให้พระสงฆ์หลายรูปออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญแต่ไม่สัมฤทธิ์ผล ในอนาคตทำให้อดเป็นห่วงไม่ได้ว่าสถานการณ์บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าเราศึกษาในเรื่องของประวัติศาสตร์ประเทศเพื่อนบ้านแล้วนั้น การลุกฮือของพระสงฆ์ทั้งประเทศในการเรียกร้องสิทธิอันมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าห่วงอยู่พอสมควร

คำสำคัญ : พระสงฆ์, บทบาทและข้อจำกัด, การเมือง, สังคมไทย

* Received: 9 April 2021; Revised: 12 May 2021; Accepted: 13 June 2021



Abstract

Nowadays, through time, things change in the world. The interference of state officials by different religions. Although it is a "minority group, but with a lot of power", it sets out a plan of action. This is evident from the ever-violent and widespread religious threats such as unrest in the three southern border provinces. The monks killed Buddhist monks and ruthlessly. The confiscation of temples of different religious buildings. The construction of religious places in the area where there are no people in the area. Throughout the Buddhist eradication, such as the ban on sacred ceremony. In order to move non-Buddhist objects away from the temple, etc. Thailand is a city of democracy. The right and freedom to choose anything that is not contrary to the good traditions of Thailand. I would not be wrong. However, it must be banned by government officials or removed from the temple. And many more. Many Buddhist monks came out in the political movement and submitted proposals to include Buddhism as a national religion in the Constitution, but failed. The future is not worried about how the situation will be. But if we study about the history of neighboring countries. The uprising of monks in the whole country in claiming rights since the ancestors. This is a concern that is reasonable.

Keyword : Sangkha, Constraints and Role, Politic, Thai Society

บทนำ

การกำเนิดพุทธะนำมาซึ่งพุทธศาสนาอันเป็นกลจักรวงล้อแห่งธรรมขับเคลื่อนสรรพสิ่งในหลากหลายมิติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญในทวีปประเทศเอเชีย ซึ่งมีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการศึกษา สังคม จิตวิทยา เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งสะท้อนผ่านแง่มุมมองทางด้านปรัชญา พิธีกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ (Schechter, 1967) และประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากในอัตราเฉลี่ย 94.6% ของคนไทยทั้งประเทศ (National Research Council, 2012) เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธศาสนาผ่านสังคมสังคมไทยจะ



พบว่า พระสงฆ์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 700 กว่าปี บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะปัจเจก และองค์กรสามารถวิเคราะห์ได้จากความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับนักปกครอง และประชาชนทั่วไปตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ และบางครั้งสามารถนำเสนอทางเลือกของการตัดสินใจของกษัตริย์ต่อการบริหารกิจการบ้านเมืองดังจะเห็นได้จากพ่อขุนรามคำแหง พระญาติไท และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือกรณีที่ชาวบ้านบางระจันที่กำลังเผชิญหน้ากับสงคราม พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างพลังให้แก่ผู้นำเมือง และประชาชน เพื่อให้บ้านเมืองสามารถผ่านวิกฤติการณ์ต่างๆ มาได้ จะเห็นว่าประวัติศาสตร์ของการพัฒนาชาติบ้านเมืองตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานั้น พระสงฆ์ได้เข้ามาช่วยเป็น “แกนกลาง” ในการเชื่อมทั้งผู้ปกครอง และประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนพื้นฐานของการนำเสนอหลักการทางพระพุทธศาสนา (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2014)

วิถีความเป็นสงฆ์ในสังคมไทย

วิถีชีวิตของพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยการดำรงชีพของพระขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ดังพระบาลีที่ว่า “ปรปฏีพฐา เม ชีวิกา” แปลว่า การเลี้ยงชีพของเรา (พระ) เนื่องด้วยผู้อื่น ด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นี้เอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด ดังนั้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ การตอบแทนแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบแทนแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะตอบแทนอย่างไร แคไหน จึงจะเหมาะสม พอดีและพองาม ในส่วนของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับ “การเมือง” หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้บ้านเมืองสงบสุขนั้น พระสงฆ์ได้วางตนดำรงสถานะอย่างไรต่อเรื่องดังกล่าว เพราะความหมายหนึ่งที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญ คือ การเมือง หมายถึง การจัดการทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นไปอย่างสันติสุข สงบสุข (Buddasabhikkhu, 2011) เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่โดยตรงเช่นกันที่จะสอนธรรม แสดงธรรม หรือเผยแผ่ธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุข สันติสุขแก่ชาวเมือง

ความเกี่ยวเนื่องพระสงฆ์กับสถาบันกษัตริย์

พุทธศาสนาในประเทศไทย เราสามารถจะพบได้ว่าการเมืองกับพระสงฆ์ไทยมีนั้นต่างมีความสัมพันธ์กันเกี่ยวข้องมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเพราะสถาบันการปกครองของไทย



โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงให้การสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอด ไม่เพียงแต่เท่านั้น พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ยังได้ทรงยึดถือเอาพุทธธรรมมาเป็นหลักในการปกครองอีกด้วยซึ่งเราจะเห็นได้จากในสมัยสุโขทัย เมื่อพ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้มีการวางรากฐานพุทธธรรมให้เป็นรากฐานที่มั่นคง ทรงอาราธนาพระมหาเถระสังฆราช ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกาที่มาเผยแผ่อยู่ที่นครศรีธรรมราช มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัย มีการส่งเสริมการเรียนพระไตรปิฎก เมื่อพระยาสิทธิขึ้นครองราชย์ ก็ได้มีการพัฒนาพุทธธรรมตามบริบทของสังคมไทยให้เป็นแบบ “สามประสาน” คือ 1) การสร้างระบบความรู้ ที่เน้นเรื่องราวของการดำเนินชีวิตตามหลักกฎแห่งกรรมและไตรภูมิ เพื่อให้บุคคลมีแรงกระตุ้นในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นจนพ้นทุกข์ในวัฏสงสาร มุ่งเน้นให้คนเคารพในพระรัตนตรัย เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ระบบค่านิยมพฤติกรรมบุญที่เน้นการมีสัมมาทิฐิ ทานศีล ความกตัญญูการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การมุ่งให้เห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงกิจการของพระพุทธศาสนา 3) ระบบคติความเชื่อและวิถีปฏิบัติของประชาชนทั่วไปในเรื่องนรกสวรรค์และการทำดีทำชั่ว (Na Bangchang, 1992)

การเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

การเมือง (Politics) เป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อการมีอำนาจ (Power) อำนาจหน้าที่ (Authority) หรือความขัดแย้ง (Conflict) (Easton, 1960) ซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทางสังคม ในรูปของกิจกรรมที่มีทั้งการแข่งขันและการร่วมมือ และการใช้อำนาจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระดับบุคคล กลุ่มคนต่อกลุ่มคน และสังคมต่อสังคม (Wolin ; Sheldon, 1960) อย่างไรก็ตามในสภาพของความเป็นจริงการเมืองกลับกลายเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้ที่สามารถได้รับหรือกอบโกยสิ่งที่มีคุณค่าต่างๆ ในสังคม อันได้แก่ อำนาจ ความเคารพนับถือ ความนิยมชมชอบความยุติธรรม ความอยู่ดีกินดี ความมั่นคง ชำนาญ และความรอบรู้ได้มากที่สุด (Lasswell, 1970) ชีวิตกับการเมืองเกี่ยวเนื่องกันเพราะการเมืองเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคน กล่าวคือผลการบริหารของรัฐบาลไปสู่การพัฒนาบ้านเมืองเพื่อความอยู่ดี กินดี มีสุขของประชาชน ชีวิตกับการเมืองจึงมีปฏิสัมพันธ์กัน (Kenaphoom, 2017) ซึ่ง อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า รูปแบบการปกครองใดก็ตามที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมถือเป็นรูปแบบที่ดี ในขณะที่รูปแบบการปกครองที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกนั้นเป็นรูปแบบที่ไม่ดี ฉะนั้นเพื่อ



ป้องกันมิให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองปกครองใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้อง นักปรัชญาการเมืองจึงเห็นว่า ประชาชนจึงเป็นผู้มีสิทธิที่จะเป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครอง รูปแบบการปกครองนี้ เรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตย” (Copeland ; Lawrence, 1985) อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยอาจมองได้ 3 มิติด้วยกัน ได้แก่ มิติอุดมการณ์ทางการเมือง มิติรูปแบบการปกครอง และมิติวิถีชีวิตของประชาชน ทั้งสามอย่างอาศัยหลักการแห่งประชาธิปไตย เช่น (Mayo, 1976; Neumann, 1995 ; and Ranny, 1972) การยึดถือเหตุผล การเน้นความสำคัญของปัจเจกชน การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่ การยึดถือกฎเหนือกฎ การเน้นความสำคัญของวิธีการ การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์ การถือเสรีภาพ หรือความเท่าเทียมกัน ขึ้นมูลฐานของมนุษย์ ซึ่งออกมาในลักษณะของรูปธรรม ดังนั้น การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชนความเสมอภาคทางการเมือง เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน ยึดเสียงส่วนมาก อำนาจอธิปไตย (อำนาจสูงสุด) มาจากพลเมือง การเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี ผู้นำมีความรับผิดชอบการสนับสนุนระบบพรรคการเมืองหลายพรรค การไม่กีดกันการมีส่วนร่วมทางการเมือง บริหารการปกครองส่งเสริมครรลองทัศน์คติแบบประชาธิปไตย เน้นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์ การรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

ข้อจำกัดวิถีสงฆ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บทบาททางการเมืองของพระสงฆ์ก็ถูกจำกัดลง ด้วยกฎหมายที่นักการเมืองร่างขึ้นมา ซึ่ง Phuntharikivat ; Thawiwat (2017) ได้ วิเคราะห์ว่า ในยุคการเมืองการปกครองของไทยที่ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 พระสงฆ์ได้ถูกกลืนสิทธิทางการเมืองหลายด้านด้วยกัน เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการถือบัตรประจำตัวประชาชน และสิทธิในการได้รับหนังสือเดินทางตามขั้นตอนปกติ รวมทั้งเรื่องราวของภิกษุณี สามเณรี และแม่ชีกับสิทธิทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการตีความทั้งในเชิงกฎหมาย (ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ (ฉบับประชาชน) พ.ศ.2540) และพระธรรมวินัยเป็นที่ตั้งโดยได้ชี้ให้เห็นถึงความลักลั่นของการตีความสิทธิและหน้าที่แห่งคณะสงฆ์ไทยที่ขัดแย้งกันเอง ระหว่างหน่วย งานรับผิดชอบต่างๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงกลาโหม, กระทรวงคมนาคม, และกระทรวงสาธารณสุข แม้พระสงฆ์ในปัจจุบันจะถูกจำกัดสิทธิและบทบาททางการเมืองด้วยข้อกฎหมายและการเมืองแต่ทางจริยธรรมแห่งพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ยังได้ใช้ธรรมในการที่จะออกช่วยเหลือประเทศชาติ โดยใช้



ความรู้ ใช้คุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกของการเป็นพระในร่มเงาของพระพุทธศาสนาออกช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมของสังคมไทยที่บ่มเพาะกันมาว่า พระสงฆ์คือ ที่พึ่งทางจิตใจของประชาชน ซึ่งแนะแนวทางสายกลางเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดนโยบายโดยการนำมติทางศาสนาร่วมแก้ไขปัญหาวิกฤตสังคมด้วยการส่งเสริมนำพลัง “บ ว ร” บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมสร้างสังคมคุณธรรม (Department of Religious Affairs, 2017) ซึ่ง “วัด” จะเป็นหน่วยกลางในการเชื่อมต่อระหว่างบ้านกับโรงเรียน อันเป็นสถาบันหลักของชาติ เมื่อเป็นเช่นนี้บทบาททางพระพุทธศาสนาจะมีมาก แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาผ่านสังคมไทยแล้วจะพบว่าที่ผ่านมา ผู้มีบทบาทอันเป็นตัวแทนในการเผยแผ่ศาสนาธรรมก็คือ “พระสงฆ์” เพราะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานกว่า 700 กว่าปี (Schechter, 1967) ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นบทบาทหน้าที่หลักต้องปฏิบัติตามในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะด้าน 3 ซึ่งเป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัด และนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์หรือวีดิทัศน์ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติการจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาการจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการ บวชนกขัมมจาริณี (ชีพราหมณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันอัมมสวณะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ดำเนินการในรูปแบบ “หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)” “การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน” “การอบรมครูจริยศึกษา” “การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรม” “การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์” เช่น โครงการอุทยานการศึกษาในวัด โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการ



ลานวัด ลานใจ ลานกีฬาโครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น (National Office of Buddhism, 2011)

ข้อห้ามสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

ปัจจุบันการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบการบริหารที่ดี พระพุทธศาสนาก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารกิจการของคณะสงฆ์ที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับการทำงานมอบอำนาจกระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่าง ๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ (Mayong, 2015) ที่นี้ ประเด็นสำคัญมีอยู่ว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณประโยชน์ให้สังคมประเทศชาติ **“จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองได้อย่างไร”** และก็มีคำถามต่อไปอีกว่า **“เมื่อเข้าไปยุ่งเกี่ยวแล้วจะได้ประโยชน์อะไร”** เพราะทั้งๆ ที่กฎหมายบ้านเมืองก็กำหนดไว้ชัดเจนว่า พระสงฆ์เป็นบุคลธรรมดา เพียงแต่มีกรอบวิถีทางดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากพลเมืองทั่วไป ถึงแม้เป็นบุคคลที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัยสี่แต่ด้วยความศรัทธาต่อคุณธรรมอันยิ่งในศาสนา จึงต้องยอมละความสุขแบบชาวโลกมาแสวงหาธรรมที่เหนือโลกและท้ายที่สุดก็ย้อนกลับมาให้คุณประโยชน์ต่อสังคมไทยอยู่ดังเดิม ฉะนั้นบทบาทของพระสงฆ์ไทยที่มีต่อสังคมประเทศชาตินั้นเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นมาทุกยุคสมัยว่าท่านมีคุณูปการมากจนเกินที่จะพรรณนาได้ ตั้งแต่การรักษาความเป็นชาติไทยเคียงคู่มากับสถาบันพระมหากษัตริย์ การสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามส่งเสริมให้สังคมมีความร่มเย็น เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาในอีกมุมหนึ่งพระสงฆ์เกือบจะถูกกลืนจากสังคมไทย หากจะกล่าวไปแล้วในรัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติใดที่จะส่งเสริม หรือรับรองสถานะสงฆ์ให้มีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป ทั้งๆ ที่อยู่ในสถาบันศาสนาอันเป็นสถาบันหลักของประเทศ ในทางกลับกันต้องถูกจำกัดสิทธิหลายประการในทางกฎหมาย เช่น สงฆ์ไม่ได้รับสิทธิเข้าร่วมพิจารณาออกกฎหมาย ไม่ได้รับสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยจะเห็นจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 มาตรา 106 (2) บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช”



สถานภาพสงฆ์กับวิถีปฏิบัติ

บทบัญญัติกฎหมายพระภิกษุสงฆ์นั้นมี 2 ฐานะคือ ฐานะพลเมืองของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของรัฐเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไป นอกจากพระภิกษุจะถูกจำกัดสิทธิในบางส่วนแล้ว สิทธิในบางส่วนยังไม่เกินไปกว่าพลเมืองทั่วไป ดังบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 38 พระภิกษุสงฆ์ก็อยู่ภายใต้ความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญเสมอกับพลเมืองทั่วไปที่นับถือในทุกศาสนา ซึ่งบัญญัติว่า **“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในการใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนาบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น”** ส่วนฐานะที่สองต้องอยู่ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยสงฆ์และต้องไม่ขัดต่อกฎหมายคณะสงฆ์ซึ่งฝ่ายบ้านเมืองได้บัญญัติเพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยป้องกันบุคคลผู้มิเจตนาไม่สุจริตอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนาหาประโยชน์ใส่ตน อันเป็นต้นเหตุให้เกิดความเสื่อมศรัทธาของชุมชนและเป็นการส่งเสริมสถาบันสงฆ์อันเป็นสถานะที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของศาสนา เนื่องจากพระภิกษุเป็นตัวแทนของศาสนาในฐานะองค์พระสังฆรัตนะซึ่งเป็นที่เคารพบูชา จึงมีความพิเศษแตกต่างจากพลเมืองทั่วไป (Kitiyadisai, 2013)

รัฐธรรมนูญภายใต้รัฐบาล คสช. กับข้อจำกัดเชิงพุทธ

รัฐประหารในประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะประเด็นทางด้านกฎหมายที่กำหนด "มาตรา 44" กับ "กฎอัยการศึก" จากภาพรวมค่อนข้างเหมือนกันแต่จะแตกต่างในทางรายละเอียด ตรงที่ กฎอัยการศึก มีบทบัญญัติที่ชัดเจน แต่มาตรา 44 ขอบเขตอำนาจนั้นกว้างกว่า ในเรื่องของอำนาจ กฎอัยการศึก ให้อำนาจแก่ทหาร แต่ มาตรา 44 มีอำนาจทั้งนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ การฝ่าฝืนประกาศหรือคำสั่งของ คสช. ถือเป็นความผิด

ทั้งนี้ มาตรา 44 ได้มอบอำนาจให้กับข้าราชการทหาร ในการปราบปรามการกระทำผิดที่ระบุนั้นไว้ข้างต้น ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้



1) เรียกให้มารายงานตัว ส่งมอบเอกสาร หรือหลักฐาน ที่เกี่ยวกับการกระทำผิดข้างต้น ในกรณี que การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น มาตรา 44 กำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจกักตัวบุคคลดังกล่าวไว้ได้ไม่เกิน 7 วัน ในที่ที่ไม่ใช่สถานี่ตำรวจ ที่คุมขัง หรือเรือนจำ

ทั้งนี้ การขึ้นศาลทหาร จำกัดไว้เพียงบุคคลที่กระทำผิดต่อความมั่นคงของประเทศเท่านั้น

2) จับกุมได้ทันทีเมื่อทำความผิดข้างต้นแบบซึ่งหน้า และนำส่งเจ้าพนักงานสืบสวนให้ดำเนินการต่อไป

3) มีอำนาจตามกฎหมายในการเข้าไปร่วมสืบสวน โดยให้ถือว่าเจ้าหน้าที่ทหารเป็นพนักงานสอบสวนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

4) ตรวจค้นตัวบุคคล ที่อยู่อาศัย หรือยานพาหนะของบุคคลใดก็ตามที่ต้องสงสัยว่า เป็นผู้กระทำความผิดที่ได้รับไว้ข้างต้น โดยไม่ต้องขอหมายค้นจากศาล

5) เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่พบจากข้อ 4)

6) เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจทุกประการ หาก คสช. มอบหมายให้ทำ หรือก็คือมีอำนาจหน้าที่แบบครอบจักรวาลนั่นเอง

มาตรา 44 ยังระบุว่า คสช. มีอำนาจออกคำสั่งห้ามสื่อนำเสนอข่าวอะไรก็ตามที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ภายใต้อำนาจนี้ สื่อที่ออกมามีพหุภพการพิจารณาของรัฐบาล อาจจะมีการผิดตามกฎหมายได้ หาก คสช. เห็นว่าส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของชาติ (Sanook, 2015)

นอกจากนี้ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่ทหาร ถือเป็นการผิดตามมาตรา 44 มีโทษจำคุก และปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่บริบทที่ดั้งเดิมของสังคมไทยที่เคยปลูกฝังพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน จากกรณีพระสงฆ์ชุมนุมที่พุทธมณฑล จ.นครปฐม และมีข้อเรียกร้องหนึ่ง คือ “บรรจพระพุทธศาสนา” เป็นศาสนาประจำชาติในรัฐธรรมนูญ

ในเรื่องพระพุทธศาสนา ตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับมีชัย ฤชุพันธุ์ ได้มีการบัญญัติ ไว้ในมาตรา 63 วรรคแรก ว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

ส่วนในวรรคสอง บัญญัติว่า ในการคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา ไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการมาตรการหรือกลไกดังกล่าว



จริงอยู่แม้ว่าร่างรัฐธรรมนูญ จะไม่ได้บัญญัติถึงขนาดที่ให้ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ

แต่ก็จะเห็นได้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับมีชัย ได้บัญญัติ ให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และที่สำคัญ ในวรรคสอง ได้ระบุ ให้รัฐต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา ไว้ด้วย

ซึ่งนับว่า มีดีกรีและความเข้มข้นในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนามากกว่ารัฐธรรมนูญ ปี 2540 และปี 2550 ที่บัญญัติ เพียงว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น เท่านั้น

สำหรับเหตุผลที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ไม่ได้บัญญัติ ให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมีเหตุผล 3 ประการ คือ 1.ร่างรัฐธรรมนูญมีมาตรการและกลไกในการปกป้อง คุ้มครอง พระพุทธศาสนาอยู่แล้ว 2. การกำหนดให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ อาจกระทบความรู้สึกของประชาชนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและเป็นเรื่องอันตราย 3. ประเทศอื่นที่พลเมืองส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ก็ไม่ได้มีการบัญญัติให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ

ที่ผ่านมา ผู้ที่เห็นด้วยให้บัญญัติ “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ” ให้เหตุผลว่า 1.ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในประเทศ 2.ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน 3.พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย ให้เหตุผลว่า 1.เป็นการเลือกปฏิบัติ 2.ทำให้เกิดความแตกแยก
ว่าไปแล้ว การเรียกร้องให้ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาประจำชาติ มีมานานแล้ว

- ในปี 2517 มีการเรียกร้องให้บัญญัติ “พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ในรัฐธรรมนูญ

- เช่นเดียวกับปี 2540 ที่มีการยกร่างรัฐธรรมนูญ

- ส่วนในปี 2550 ถือเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในประเทศไทย ที่เกิดมีอบพระหนักรัฐสภา ฮือกอดตัน ให้ ส.ส.ร. แปรญัตติเพิ่มข้อความ “พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” ไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ แต่ทุกครั้ง ไม่เคยสำเร็จ

และที่จริงแล้ว ประเทศไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติโดยพฤตินัยอยู่แล้ว เห็นได้จาก การใช้ปี พ.ศ.อย่างเป็นทางการในการนับศักราชของประเทศ อีกทั้งมีวันหยุดประจำชาติเพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลสำคัญในพุทธศาสนา โดยที่รัฐบาลไทยไม่เคยกำหนดให้มีวันหยุดราชการของศาสนาอื่นใดเลย



จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติให้ “ศาสนาพุทธ” เป็นศาสนาประจำชาติอีก (Business Bangkok, 2017)

บทสรุป

เรื่องราวที่เกี่ยวข้องระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองโดยเฉพาะประเด็นด้านพระสงฆ์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันกับความดีที่เคยสร้างความงามที่เคยทำควบคู่กับการพัฒนาสังคมไทยมา ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งด้าน บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา บทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท บทบาทในการเป็นทูตสันติภาพ บทบาทในการเชื่อมสมานความขัดแย้ง บทบาทในการชี้แนะ และชี้นำ บทบาทในการช่วยเหลือกิจการบ้านเมือง บทบาทในการตอบสนองนโยบายแห่งรัฐ บทบาทในการต่อแฉต่ออำนาจรัฐ บทบาทในการประท้วงผู้ปกครอง บทบาทในการสนับสนุน พรรคการเมือง บทบาทในการลงสมัครรับเลือกตั้ง บทบาทในการเป็นนักการเมือง แต่มิติใหม่ทางสังคมการพัฒนาภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) การเปิดเสรีในการนับถือ ศาสนาที่หลากหลาย การเรียกร้องของพระสงฆ์สู่ข้อกำหนดวิถีปฏิบัติตามประเพณี เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ด้วยการเข้าแทรกแซงของต่างศาสนาโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงแม้ว่าจะเป็น “คนกลุ่มน้อย แต่มากด้วยอำนาจ” ในการกำหนดแผนแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้จากภัยคุกคามทางศาสนา อันเกิดจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้กระทำการฆ่าพระสงฆ์พร้อมทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธอย่างโหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรม การยึดวัดสร้างศาสนสถานของต่างศาสนา การจับอดีตพระมหากษัตริย์ ปุณณจนโท ลาสิกขา เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐให้ความเห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง การสร้างศาสนสถานของต่างศาสนาในพื้นที่ชุมชนที่ไม่มีประชาชนในพื้นที่นับถือซึ่งชาวบ้านในชุมชนออกมาต่อต้านก็ไม่สัมฤทธิ์ผล ตลอดจนเหตุการณ์จำกัดเชิงพุทธทางอ้อมในศาสนสถาน เช่น การห้ามทำพิธีปลุกเสกวัตถุมงคล การสั่งให้ขนย้ายวัตถุที่ไม่ใช่พุทธศาสนาออกไปจากวัด เป็นต้น แต่ทั้งนี้ความเกี่ยวพันพุทธศาสนากับรูปสัญลักษณ์ความเชื่อที่มีแหล่งกำเนิดมาจากสถานที่เดียวกัน ประการสำคัญประเทศไทยเป็นเมืองแห่งประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพในการเลือกเคารพนับถือสิ่งใดก็ตามอันไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย เป็นที่พึงพอใจให้มีแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต ก็คงจะไม่ผิดแต่ประการใด แต่กลับต้องโดนเจ้าหน้าที่ของรัฐสั่งให้ขนย้ายออกไปจากวัด อีกหลายหลากประการกับข้อจำกัดเชิงพุทธ จนทำให้พระสงฆ์หลายรูปออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งยื่นข้อเสนอเรียกร้องให้บรรจุพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติลงในรัฐธรรมนูญ แต่ทุกอย่างล้วนไม่สัมฤทธิ์ผล ในอนาคตบ้านเมืองจะเป็นอย่างไรนั้นเราไม่อาจคาดการณ์ได้ แต่



ถ้าในเรื่องของประวัติศาสตร์ประเทศเพื่อนบ้านแล้วนั้น การลุกฮือของพระสงฆ์ทั้งประเทศเพื่อปกป้องสิทธิของตน ก็เป็นสิ่งที่น่าห่วงอยู่พอสมควร

เอกสารอ้างอิง

Buddasabhikkhu. (2011). This world is crazy. n.d.

Business Bangkok. (2517). Buddhism in the Constitution. Retrieved October 3, 2017, from <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/687344>

Copeland, L. and Lawrence, L. (Eds.). (1985). The World's Great Speeches. (2nd ed..) New York: Dover.

Department of Religious Affairs. (2017). Community-Led Moral Practices and "B V R". Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

David Easton. (1960). The Political System. New York : Alfred A. Knoff.

Harold D. Lasswell and Abraham Kaplan. (1970). Power and Society. New Haven :

Yale University Press.

Jerrold Schecter. (1967). The new face of Buddha: Buddhism and Political power in Southeast Asia. London:Victor Gollancz LTD. Introduction XI.

Kenaphoom, Sanya. (2017). The Influences of Political Utility Affecting the Democratic Political Decision, Central Northeast, Thailand. Journal of MCU Peace Studies. 5 (2), 22.

Kitiyadisai, Khirawhoot. (2013). Freedom of the monk. Training Report on the Law of Democracy: The Office of the Constitutional Court

Mayong, Wannachai. (2015). The administration of the monks in Chumphon Province. Sipakorn University Journal. 8 (1), 352.

National Research Council. (2012). Survey of social and cultural conditions B.E. 2011. Bangkok : Cabinet and the Government Gazette.

Na Bangchang, Supapan. (1992). Traditions: The beliefs and practices of the Ayutthaya period. Bangkok : Chulalongkorn University.



Neumann, Si. (1995). Modern Political Parties. University of Chicago Press (December 1955)

National Office of Buddhism. (2011). Development of Temple to standardized measurement. Bangkok : National Office of Buddhism Printing.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2014). Trend in Sangha's Role towards Thai Politics in the Next Two Decades. Buddhist Studies : Chulalongkorn University.

Phuntharikwiat, Thawiwat. Thailand's political system that governs the constitutional law,1997. Retrieved October 3 2017, from www.bloggang.com/viewblog.php?id=khunz&date

Ranny, Austin. (1972). Essay on the Behavioral Study of Politics. Urbana: University of Illinois Press.

Sanook. (2015). Section 44 uses martial law instead. Retrieved October 3, 2017, from <http://news.sanook.com/1773902/>